

Dr Rafał Wrzecionek

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: 0000-0002-7622-4487

e-mail: rafal.wrzecionek@wrzecionek.com.pl

Wpis notarialny nabycia akcji prostej spółki akcyjnej do rejestru akcjonariuszy

Notarial record of the purchase of shares in a simple joint-stock company in the register of shareholders

Streszczenie

W ostatnim czasie prawodawca, nowelizując ustawę z 15.09.2000 r. — Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r., poz. 505 ze zm.), wprowadził nowy, nieznany dotąd typ spółki kapitałowej — prostą spółkę akcyjną. Przy jej regulacji m.in. zrezygnowano z formy dokumentu w odniesieniu do akcji oraz przewidziano digitalizację ewidencjonowania akcji (w tym ich obrotu) w rejestrze akcjonariuszy. Prowadzenie rejestru prostej spółki akcyjnej umożliwiono także notariuszom oraz wprowadzono zasadę konstytucyjności dokonywanych w nim wpisów. Nowych rozwiązań w tym zakresie nie można jednak uznać za sprzyjające bezpieczeństwu obrotu. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na zasadnicze wątpliwości, które budzi nowa regulacja, w szczególności w aspekcie jej oddziaływania na działalność notariuszy dokonujących czynności związanych z prowadzeniem rejestrów akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych.

Słowa kluczowe: czynność notarialna, odmowa dokonania czynności notarialnej, rejestr akcjonariuszy, prosta spółka akcyjna, spółka akcyjna, spółka komandytowo-akcyjna

JEL: K22

Wprowadzenie

Z dniem 1.07.2021 r. wejdzie w życie ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1655, dalej jako „ustawa zmieniająca”)¹, która nowelizując ustawę z 15.09.2000 r. — Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2019 r., poz. 505 ze zm., dalej jako k.s.h.), wprowadza nowy, odrębny typ spółki kapitałowej — prostą spółkę akcyjną (art. 300¹–300¹³⁴ k.s.h.)². Jak wynika z uzasadnienia do projektu ustawy zmieniającej³, ustawodawca m.in. dążył do uzska-

Abstract

Recently, the legislator amending the Act of 15.09.2000 Kodeks spółek handlowych (Commercial Companies Code) (Journal of Laws of 2019, item 505, as amended), introduced a new, previously unknown type of company with share capital — a simple joint-stock company. When regulating it, among others the documentary form of shares was abandoned and the digitization of recording of shares (including their turnover) in the register of shareholders was provided for. Keeping the register of a simple joint-stock company was also enabled for notaries and the principle of constitutionality of entries made therein was introduced. However, new solutions in this area cannot be considered as encouraging to trading security. The purpose of the article is to draw attention to the fundamental doubts raised by the new regulation, in particular in the aspect of its impact on the activities of notaries performing activities related to keeping registers of shareholders of simple joint-stock companies.

Keywords: notarial deed, refusal to perform a notarial deed, register of shareholders, simple joint-stock company, joint-stock company, limited joint-stock company

śnie do osiągnięcia pożądanego przez prawodawcę europejskiego postrzegania tej kwestii w kategorii wartości⁴. Ma temu służyć choćby rezygnacja przez polskiego prawodawcę w ustawie zmieniającej z formy dokumentu w odniesieniu do akcji oraz digitalizacja ich ewidencjonowania w rejestrze akcjonariuszy z pominięciem obowiązku prowadzenia przez spółkę księgi akcji. Należy jednak zauważyć, iż wprowadzona zasada konstytucyjności wpisu do rejestru akcjonariuszy może budzić istotne z wątpliwości punktu widzenia bezpieczeństwa obrotu.

Celem niniejszego opracowania jest przede wszystkim zwrócenie uwagi na wątpliwości, które budzi nowa regulacja

w aspekcie jej oddziaływania na działalność notariuszy prowadzących rejestry akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych. Stanowi wręcz ich krytykę⁵, gdyż wprowadzone w tym zakresie przez ustawodawcę rozwiązania mogą mieć negatywny wpływ na bezpieczeństwo obrotu.

Rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej

W myśl art. 300² § 3 k.s.h. akcje prostej spółki akcyjnej nie mają wartości nominalnej i nie stanowią części jej kapitału akcyjnego. Zgodnie z art. 300²⁹ § 1 k.s.h. akcje tej osoby prawnej nie mają formy dokumentu, przez co niedopuszczalne jest wydawanie przez spółkę dokumentów akcji. Są one więc oderwane od kapitału spółki, a pozostając beznominalowymi — wyrażają prawa członkowskie, a nie część kapitału akcyjnego jako kapitału podstawowego. Taki charakter akcji oraz kapitał nowego typu spółki według projektodawcy miały uelastyczyć strukturę majątkową prostej spółki akcyjnej w stosunku do stanu obowiązującego w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółce akcyjnej⁶.

Spółka, po wpisie do rejestru przedsiębiorców, powinna doprowadzić do zarejestrowania jej akcji w rejestrze akcjonariuszy. Zgodnie bowiem z art. 300³⁰ § 2 k.s.h. w przypadku objęcia akcji wpis do rejestru akcjonariuszy następuje po wpisie spółki do rejestru (albo wpisie do rejestru nowej emisji akcji)⁷. Jak podkreślono w uzasadnianiu projektu ustawy z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz innych ustaw⁸, posługiwanie się w określeniu „rejestr akcjonariuszy” pojęciem „rejestr” (nie zaś pojęciem „ewidencja”) wynika z prawnomaterialnych skutków, jakie wiąże się z ujawnieniem przysługiwania uprawnień (konstytutywne znaczenie wpisu) i pozostaje zgodne z tradycją cywilistyczną, aby wykazy wykraczające swym znaczeniem poza aspekt informacyjny i rodzące skutki materialnoprawne nazywać rejestrami.

Ustawodawca stworzył katalog elementów, które powinien zawierać rejestr akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej⁹. Zbiór ten ma charakter otwarty, ponieważ umowa prostej spółki akcyjnej może zawierać także dodatkowe postanowienia dotyczące informacji ujawnianych w rejestrze akcjonariuszy.

Rejestr akcjonariuszy nie jest prowadzony przez spółkę, lecz przez podmiot zewnętrzny, a jego wyboru dokonują akcjonariusze, którzy w trakcie funkcjonowania spółki mogą zdecydować o jego zmianie, podejmując w tym zakresie odpowiednią uchwałę. Nie ma przy tym znaczenia, czy siedziba danej spółki jest w miejscowości, w której swoją siedzibę ma podmiot prowadzący rejestr jej akcjonariuszy. Może być on prowadzony przez podmiot, który na podstawie ustawy z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2020 r., poz. 89) jest uprawniony do prowadzenia rachunków papierów wartościowych, albo przez notariusza prowadzącego kancelarię notarialną na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 300³¹ § 1 k.s.h.)¹⁰.

Notariusz, zgodnie z art. 79 pkt 6a ustawy z 14.02.1991 r. — Prawo o notariacie (Dz.U. z 2019 r., poz. 540 ze zm., dalej jako: pr. not.), jest jednym z podmiotów uprawnionych do

prowadzenia rejestrów akcjonariuszy prostych spółek akcyjnych oraz podejmowania związanych z tym czynności. Jak wskazał projektodawca w uzasadnieniu do projektu ustawy zmieniającej¹¹, ta dodawana kategoria czynności notarialnych ma obejmować wykonywanie wszystkich obowiązków podmiotu uprawnionego, uregulowanych w art. 300³⁰–300³⁴ k.s.h. Procedurę i zasady wykonywania tych obowiązków będą zaś regulowały przepisy tego kodeksu, jednakowo dla wszystkich podmiotów uprawnionych do prowadzenia rejestru akcjonariuszy.

Postępowanie w sprawie wpisu do rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej

Podmioty uprawnione do żądania wpisu

Zgodnie z brzmieniem art. 300³⁴ § 1 k.s.h. podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy dokonuje w tym rejestrze wpisu na żądanie spółki lub innej osoby mającej interes prawny w jego dokonaniu. Takie określenie jednoznacznie wskazuje, że spółka jako wnioskodawca zawsze jest podmiotem mającym interes prawny w dokonaniu danego wpisu. Nie jest to jednak jedyny podmiot, który może żądać jego dokonania.

Podmiotem mającym w tym interes prawny jest (poza prostą spółką akcyjną) podmiot, do którego odnoszą się lub mogą się odnosić skutki prawne wpisu w rejestrze akcjonariuszy (w tym także wierzyciel tej spółki (Kozieł, 2020, uwagi do art. 300³⁴, nb 3). Według M. Wawer (Wawer, 2020, uwagi do art. 300³⁴, nb 1) jest to więc taki podmiot, którego sytuacja prawna jest lub może być ukształtowana przez wpis. Autorka wskazuje przy tym głównie na osoby i organy uprawnione do zaskarżenia uchwał walnego zgromadzenia oraz na zastawnika, użytkownika, zbywcę i nabywcę akcji, próbując w ten sposób ująć znaczenie tego pojęcia zgodnie ze znaczeniem dotychczas nadanym na gruncie przepisów k.s.h. Jak wskazuje R. Pabis (Pabis, 2020, uwagi do art. 172 § 1, nb 5), do osób mających interes prawny w przeprowadzeniu postępowania naprawczego w sytuacji, gdy po zarejestrowaniu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością zostały stwierdzone braki wynikłe z niedopełnienia przepisów prawa (art. 172 § 1 k.s.h.), należą przede wszystkim: wspólnicy, członkowie jej organów, wierzyciele spółki, osoby zainteresowane nabyciem udziału w spółce bądź jej przedsiębiorstwa. Autor ten zastrzega jednocześnie, iż fakt posiadania takiego statusu (poza wspólnikami, a także członkami organów danej spółki jako mającymi obowiązek dbania o interesy spółki) nie jest jeszcze tożsamy z posiadaniem interesu prawnego, który należy każdorazowo wykazać. W innym miejscu R. Pabis wskazuje, że osobami, które mogą mieć interes prawny w żądaniu odwołania likwidatorów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (art. 276 § 4 k.s.h.), są: wspólnicy, zastawnicy udziałów, wierzyciele wspólnika, syndyk masy upadłości wspólnika, a także wierzyciel spółki (Pabis, 2020, uwagi do art. 276 § 4, nb 10).

Ze względu na możliwość prowadzenia rejestru akcjonariuszy przez notariuszy przyjęte przez ustawodawcę rozwiąza-

nie jest prawidłowe, gdyż może być źródłem konfliktów, których notariusz nie ma możliwości rozstrzygnąć.

O ile bowiem nie powinna budzić wątpliwości sytuacja, w której status podmiotu żądającego dokonania wpisu do rejestru akcjonariuszy będzie ukształtowany przez ujawniony wpis, o tyle nie można zaakceptować stanu, w którym sytuacja prawna podmiotu żądającego dokonania wpisu do rejestru akcjonariuszy może być dopiero ukształtowana przez ten wpis.

Przyjęcie przez ustawodawcę dokumentowej formy czynności prawnej jako formy właściwej dla zbycia akcji prostej spółki akcyjnej pod rygorem nieważności (art. 300³⁴ § 4 k.s.h.), jak również brak norm zobowiązujących podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy do weryfikacji, czy żądanie wpisu pochodzi od podmiotu uprawnionego, a więc takiego, któremu przysługuje interes prawny w tym żądaniu, stwarzać może pole do nadużyć. Może to tworzyć sytuację, w której żądanie dokonania wpisu będzie pochodzić od podmiotu nieuprawnionego.

Jednoznaczny brak obowiązku polegającego na weryfikacji statusu podmiotu żądającego dokonania wpisu zostaje wsparty regulacją wynikającą z art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h. Podmiot prowadzący rejestr, czyli dokonujący wpisu, jedynie w przypadku powzięcia uzasadnionych wątpliwości dokonuje bowiem badania zgodności z prawem oraz prawdziwości dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu, w tym podpisów zbywcy. Działanie takie nie będzie miało miejsca w sytuacji, gdy takie wątpliwości nie zaistnieją. Ponadto, konieczność weryfikacji wchodzi w grę jedynie w sytuacji, gdy powzięte wątpliwości są uzasadnione.

De lege ferenda postępowanie w sprawie wpisu do rejestru akcjonariuszy powinno być inicjowane wyłącznie przez spółkę, której akcje są przedmiotem obrotu. To spółka bowiem (z wyłączeniem innych podmiotów wywodzących swoje uprawnienie na podstawie art. 300³⁴ § 1 k.s.h.) powinna być zobowiązana do przekazania podmiotowi prowadzącemu rejestr akcjonariuszy dokumentów stanowiących podstawę wpisu. Obecny stan prawny jest niewłaściwy, gdyż stwarza zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu. Z jednej strony, osoba spoza grona akcjonariuszy nie ma dostępu do informacji na temat podmiotu prowadzącego dla danej spółki rejestr akcjonariuszy i przez to nie może uzyskać rzetelnej informacji, choćby na temat statusu osoby sprzedającej. Z drugiej zaś strony, spółka ta (jeśli jej umowa spółki nie przewiduje uzyskania zgody na rozporządzenie akcją) otrzymuje informację o nabyciu akcji niekiedy dopiero po tygodniu od jej podpisania przez strony umowy. Ustawodawca, tworząc nowe regulacje, nie zadbał w postępowaniu związanym z obrotem akcjami prostej spółki akcyjnej ani o interes spółki, ani o interes nabywcy akcji.

Weryfikacja przesłanek uzasadniających dokonanie wpisu. Usunięcie przeszkody

Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy dokonuje w nim wpisu na żądanie uprawnionego podmiotu, który wraz z żądaniem przedłożył dokumenty uzasadniające dokonanie da-

nego wpisu (art. 300³⁴ § 4 k.s.h.). Można przy tym podzielać wątpliwości M. Mazgaja (Mazgaj, 2020, uwagi do art. 300³⁴, nb 5), którego zdaniem niejasne jest, czy w tym przypadku ustawodawca zamierzał nałożyć na adresata normy obowiązek pozostawienia dokumentów podmiotowi prowadzącemu rejestr, czy jedynie ich okazania. W rozstrzygnięciu tego zagadnienia może okazać się pomocna dotychczasowa praktyka notariuszy w analizowanym zakresie.

Ustawa — prawo o notariacie posługuje się określeniem dokumentów przedłożonych (art. 92 § 9) i okazanych (np. art. 92 § 1 pkt 5). Jednak szczególną troską powinna zostać objęta grupa dokumentów służących osiągnięciu pożądanego skutku czynności wynikających z jej natury, warunkujących dokonanie czynności — tzw. dokumentów przedłożonych. Niedopuszczalne jest bezkrytyczne podejście notariusza do przedkładanych dokumentów. Mają one istotny wpływ na dokonywaną czynność. Natomiast tzw. dokumenty okazane notariuszowi do dokonywanej przez niego czynności notarialnej nie warunkują dokonania tej czynności, a tym samym nie mają decydującego wpływu na wywołanie pożądanego skutku przez strony (uczestników itp.), aczkolwiek się doń przyczyniają (Wrzecionek, 2013 s. 34–39).

Wpis w rejestrze akcjonariuszy jest dokonywany niezwłocznie — nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia otrzymania żądania (art. 300³⁴ § 1 k.s.h.). Podmiot prowadzący rejestr nie ma jednak obowiązku dokonać wpisu w dniu złożenia takiego żądania, ponieważ ustawa przyznaje na tę czynność siedmiodniowy termin. Niekiedy dokonanie wpisu może okazać się niemożliwe. Jeśli dokonanie wpisu wymaga usunięcia przeszkody, termin ten biegnie od dnia jej usunięcia (art. 300³⁴ § 1 k.s.h.). Przywołana norma stanowi samoistną podstawę wezwania podmiotu żądającego wpisu do usunięcia przeszkody — uzupełnienia stwierdzonych przez notariusza braków¹².

Podmiot prowadzący rejestr jest zobowiązany dokonać samodzielnej oceny nie tylko statusu wnioskodawcy, lecz także przedłożonego dokumentu mającego stanowić podstawę wpisu w rejestrze. Ustawodawca poprzez określenie, iż podstawę wpisu stanowi także oświadczenie akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji albo obciążenia akcji ograniczonym prawem rzeczowym (art. 300³⁴ § 4 zd. 2 k.s.h.), udziela pewnej wskazówki co do granicy oceny dokumentu przedłożonego wraz z żądaniem. Wyłącznie bowiem od oceny notariusza zależy, czy przedłożone dokumenty uzasadniają realizację przedmiotu objętego żądaniem spółki lub innej osoby mającej interes prawny w dokonaniu wpisu w rejestrze, czy też analiza ich treści i formy wywołuje wątpliwości w stopniu kwalifikowanym, a więc wątpliwości uzasadnione. Zauważenia wymaga także sprzeczność norm zawartych w przepisie art. 300³⁴ § 5 k.s.h., gdzie ustawodawca nakłada na podmiot prowadzący rejestr obowiązek badania treści i formy przedłożonych dokumentów, w dalszej części wskazując jednak, iż nie ma on obowiązku m.in. badania zgodności z prawem dokumentów uzasadniających dokonanie wpisu.

Zgodność z prawem ma miejsce wówczas, gdy nie zachodzi sprzeczność z prawem. Nie idzie tu jednak o ogólną sprzeczność z prawem. Sprzeczność z prawem oznacza niezgodność z konkretną normą, a dla istnienia takiej sprzeczności nie jest

wystarczające jedynie ogólne stwierdzenie o sprzeczności z prawem, lecz konieczne jest sprecyzowanie, na czym dana sprzeczność polega. Może bowiem chodzić o sprzeczność nie tylko z normą wynikającą z aktu normatywnego (ustawy), lecz także z ratyfikowanej umowy międzynarodowej, prawa organizacji międzynarodowej, której Polska jest członkiem (np. UE), czy Konstytucji RP (tak np. w odniesieniu do art. 425 k.s.h., nb 6 — Bilewska, 2020). Badanie podmiotu rozpatrującego złożone żądanie o wpis danych nowego akcjonariusza w kwestii formy przedłożonego dokumentu sprowadzać się będzie każdorazowo do zachowania formy dokumentowej, właściwej dla zbycia akcji prostej spółki akcyjnej (art. 300³⁴ § 4 k.s.h.). Należy przyjąć, iż obok badania treści takiego dokumentu obowiązkiem notariusza jest także weryfikacja jego formy, w tym oświadczenia akcjonariusza o zobowiązaniu do przeniesienia akcji (art. 300³⁴ § 5 zd. 2 k.s.h.), pomimo, iż weryfikacja tym zakresie będzie jednocześnie stanowić badanie zgodności z prawem. Podobnie będzie w przypadku badania przez notariusza treści dokumentu uzasadniającego dokonanie wpisu do rejestru akcjonariuszy nowego akcjonariusza. Badanie w tym zakresie powinno objąć przede wszystkim *essentialia negotii* danego rodzaju czynności prawnej (np. sprzedaży, zamiany itp.), co niewątpliwie będzie stanowić również badanie zgodności z prawem przedłożonego dokumentu.

Ustawodawca, wskazując na siedmiodniowy termin na dokonanie wpisu liczony od dnia usunięcia przeszkody (art. 300³⁴ § 1 k.s.h.), którą mogą stanowić powzięte uzasadnione wątpliwości choćby w zakresie zgodności z prawem przedłożonego dokumentu stanowiącego podstawę wpisu (art. 300³⁴ § 5 k.s.h.), nakazuje jednocześnie notariuszowi podjęcie działań (wezwanie osoby żądającej wpisu) mających na celu ich usunięcie. Przy transakcji zbycia akcji istotne znaczenie w tym aspekcie będą mieć odpowiednie postanowienia umowy spółki prostej spółki akcyjnej regulujące udział spółki w postępowaniu o dokonanie wpisu w jej rejestrze akcji. Zgodnie z brzmieniem art. 300³⁴ § 6 k.s.h. przy dokonywaniu wpisów do rejestru podmiot prowadzący rejestr uwzględnia ograniczenia co do rozporządzania akcją (np. zgoda spółki wyrażana na wezwanie podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy przed dokonaniem wpisu w rejestrze — art. 300³⁹ § 1 k.s.h.). W wyjaśnieniu powziętych — uzasadnionych — wątpliwości pomocne może się okazać także stanowisko spółki, której ten rejestr dotyczy¹³.

Należy jednak mieć na względzie, iż z jednej strony, działalność notariusza powinna gwarantować osiągnięcie zasadniczego celu notariatu, którym jest niewątpliwie jurysdykcja prewencyjna, z drugiej zaś, funkcja podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy nie powinna być postrzegana przez analogię do funkcji sądu rejestrowego¹⁴. Powzięte przez notariusza uzasadnione wątpliwości nie podlegają ocenie żadnego organu ani sądu. Zgodnie z art. 108b prawa o notariacie do czynności związanych z prowadzeniem rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej nie stosuje się m.in. art. 81 pr. not. Podmiot prowadzący rejestr nie rozstrzyga kwestii spornych między osobami, które mają sprzeczne interesy prawne w dokonaniu wpisu, a których możliwość zaistnienia sygnalizowana jest w piśmiennictwie (np. Opalski, 2019, s. 5). W razie konfliktu pomiędzy osobami mającymi interes prawny w do-

konaniu wpisu, także z udziałem spółki (w takich konfliktach może niekiedy uczestniczyć zarząd, opowiadając się po jednej ze stron), wiążące dla podmiotu prowadzącego rejestr jest rozstrzygnięcie sądu (wydane np. w związku z powództwem wynikającym z art. 189 ustawy z 17.11.1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r., poz. 1460 ze zm.) lub w związku z zaskarżeniem uchwał walnego zgromadzenia, w sytuacji, w której żądanie stwierdzenia nieważności podjętych na walnym zgromadzeniu uchwał oparte jest na zarzucie wadliwości wpisów w rejestrze)¹⁵.

Sposoby zakończenia postępowania notarialnego w sprawie wpisu do rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej

Dokonanie rejestracji — konstytutywny charakter wpisu do rejestru

Akcje prostej spółki akcyjnej są zbywalne, a ich zbycie powinno być dokonane w formie dokumentowej pod rygorem nieważności (art. 300³⁶ § 4 k.s.h.). Zgodnie z art. 16 k.s.h. rozporządzenie akcją dokonane przed wpisem spółki kapitałowej do rejestru przedsiębiorców albo przed zarejestrowaniem emisji nowych akcji bez wartości nominalnej jest nieważne. Co prawda przepis ten kreuje wyraźny ustawowy zakaz zbywania akcji przed wpisem spółki kapitałowej do rejestru przedsiębiorców (szerzej patrz np. Herbet, 2015, s. 336; Kidyba, 2017, s. 190–192; Kupryjańczyk, 2017, s. 91–93; Rodzyńkiewicz, 2018, s. 87–88; Strzępka, Zielińska, 2015, s. 76–77; Suliński, 2020, s. 111), to jednak umowa prostej spółki akcyjnej może przewidywać także inne ograniczenia w ich obrocie. Akcjonariusze mogą w niej uzależnić rozporządzenie akcją na przykład od zgody spółki (art. 300³⁹ § 1 k.s.h.). Poza tym po dokonaniu wpisu prostej spółki akcyjnej do rejestru przedsiębiorców nie będzie możliwe zbycie akcji tej spółki także w okresie pomiędzy tym wpisem a wpisaniem akcji do rejestru akcjonariuszy.

Momentem nabycia akcji prostej spółki akcyjnej jest chwila dokonania wpisu w rejestrze akcjonariuszy wskazującego nabywcę wraz z liczbą, rodzajem, serią i numerem nabytych akcji (art. 300³⁷ § 1 k.s.h.)¹⁶. Podobnie jest w przypadku objęcia akcji przez osoby uprawnione, określone w uchwale o warunkowej emisji akcji (art. 300¹¹⁷–300¹¹⁸ k.s.h.). Wówczas także — wraz z wpisem akcji do rejestru akcjonariuszy — następuje nabycie praw z akcji (art. 300¹¹⁸ § 1 k.s.h.). Zasada ta nie dotyczy jednak przypadku objęcia akcji (z wyjątkiem art. 300¹¹⁸ k.s.h.), a także powołania do spadku, zapisu windykacyjnego, wniesienia akcji jako wkładu niepieniężnego do spółki, połączenia, podziału lub przekształcenia spółki lub zajścia innego zdarzenia prawnego powodującego z mocy prawa przejście akcji lub ustanowienie na niej ograniczonego prawa rzeczowego na inną osobę (art. 300³⁷ § 2 k.s.h.)¹⁷.

Zasadniczo zatem, zaistnienie dodatkowej okoliczności, jaką stanowi wpis akcjonariuszy do rejestru akcjonariuszy przez podmiot prowadzący ten rejestr, jest niezbędne celem umoż-

liwienia obrotu (np. sprzedaży) akcji przez akcjonariuszy spółki w nim ujawnionych. Jak słusznie wskazuje T. Sójka, dokonanie wpisu w ramach rejestru akcjonariuszy ma skutek konstytutywny w tym znaczeniu, że stanowi konieczny, a zarazem wystarczający element identyfikacji uprawnionego (Sójka, 2020, s. 9). Podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy niezwłocznie po dokonaniu wpisu powiadamia osobę żądającą wpisu oraz spółkę (art. 300³⁴ § 7 k.s.h.). Należy jednak zauważyć, że stan, w którym o rozporządzeniu akcją spółka dowiaduje się po dokonanych zbyciu, może powodować negatywne konsekwencje w praktyce.

Zabezpieczeniem wydaje się wprowadzenie odpowiednich postanowień w treści umowy spółki prostej spółki akcyjnej zapewniających spółce czynny udział w czynnościach związanych z rozporządzaniem akcją lub włączających ją w postępowanie przed podmiotem prowadzącym rejestr akcjonariuszy. Jak słusznie dostrzeżono w piśmiennictwie (Jara, 2020, uwagi do art. 300³⁴, nb 6), brak także przeszkód do doprecyzowania obowiązków podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy w tym zakresie w treści umowy zawieranej pomiędzy spółką a tym podmiotem. Należy przy tym zauważyć, że właśnie taka możliwość często w praktyce może okazać się istotną okolicznością w podejmowaniu przez spółki decyzji co do wyboru podmiotu prowadzącego rejestr akcjonariuszy między podmiotem uprawnionym na podstawie ustawy z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2020 r., poz. 89 ze zm.) do prowadzenia rachunków papierów wartościowych (art. 300³¹ § 1 pkt 1 k.s.h.), posługującym się wzorcem umownym i wewnętrznym regulaminem jako załącznikiem do takiego wzorca, a notariuszem (art. 300³¹ § 1 pkt 2 k.s.h.) — z indywidualnym stosunkiem do każdego klienta.

Odmowa wpisu w rejestrze

Z art. 108b pr. not. wynika, że do czynności związanych z prowadzeniem rejestru akcjonariuszy prostej spółki akcyjnej nie stosuje się m.in. art. 81 pr. not. Tworzy to niebezpieczny stan będący źródłem zasadniczych wątpliwości związanych z dopuszczalnością dokonania przez notariusza czynności w tym zakresie niezgodnej z prawem. Ustawodawca w ten sposób dał wyraz nierozróżnianiu dwóch porządków, z których jeden wynika z regulacji zawartych w k.s.h., w tym z postępowania związanego z dokonywaniem wpisów w rejestrze akcjonariuszy, drugi zaś — z regulacji dotyczących czynności notarialnej i jej dokonywania, zawartych w ustawie — Prawo o notariacie.

Obecnie jest to więc zbyt daleko idąca regulacja o negatywnych konsekwencjach w praktyce. Notariusz powinien bowiem mieć możliwość odmowy dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem¹⁸ nie tylko z powodu regulacji zawartej w k.s.h., odnoszącej się np. do odmowy wpisu w rejestrze akcjonariuszy z uwagi na nieusunięcie przeszkody do jego dokonania w wyznaczonym przez notariusza terminie (art. 300³⁴ § 1 k.s.h.), lecz choćby w przypadku, gdy z żądaniem dokonania czynności notarialnej wpisu do rejestru zwróci się podmiot do tego nieuprawniony. Może wówczas zaistnieć sytuacja, w której z uwagi na wyłączenie stosowania przepisów art. 81–83 i art. 85 pr. not. (art. 108b pr. not.) notariusz jako podmiot prowadzący rejestr akcjonariuszy nie będzie miał możliwości odmówić dokonania żądanej czynności — wpisu do rejestru oraz zawarcia jej w protokole wraz uzasadnieniem motywów, co może być istotne choćby z perspektywy dowodowej w potencjalnym postępowaniu sądowym związanym z nabyciem akcji danej spółki.

Zakończenie

Wprowadzenie do obrotu nowego typu spółki handlowej, jaką jest prosta spółka akcyjna, miało stanowić zapewnienie dostępu do tej formy prawnej szerokiemu gronu uczestników życia gospodarczego, przez co niezbędne stało się wprowadzenie takich rozwiązań w zakresie rejestracji akcji, które nie będą tego dostępu utrudniały¹⁹. Ustawodawca co prawda pominął dotychczas stosowane w k.s.h. wymogi w zakresie form czynności prawnej właściwych dla zbycia praw z udziałów czy akcji, lecz dokonał tego na rzecz bardzo skomplikowanego i wielopłaszczyznowego postępowania, przez które trzeba przebrnąć, aby doprowadzić do nabycia akcji prostej spółki akcyjnej. Chodzi nie tylko o przepisy art. 300²⁹–300⁴³ k.s.h. (zawarte w Dziale Ia „Prosta spółka akcyjna”, Rozdział 2 „Prawa i obowiązki akcjonariuszy”, Oddział 2 „Forma akcji” oraz Oddział 3 „Rozporządzanie akcją”), lecz także o ich relacje z normami zawartymi np. w art. 300⁸⁷, art. 300⁹¹ czy art. 300⁹³ k.s.h. Niewątpliwie jest to proces najbardziej skomplikowany ze wszystkich rozwiązań znanych dotąd w k.s.h.

Wydaje się więc, że aktualnie obowiązujące regulacje szeroko pojmowanego zbywania akcji prostej spółki akcyjnej nie realizują celów projektodawcy, takich choćby jak: zapewnienie szybkiego reagowania na zmiany zachodzące w otoczeniu biznesowym, elastyczność czy swoboda działania w ramach nowej formy prawnej²⁰, a sygnalizowane zasadnicze wątpliwości wymagają rychłej ingerencji ustawodawcy.

Przypisy/Notes

¹ Zmieniona art. 1 pkt 2–4 ustawy z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1798) oraz art. 7 ustawy z 21.1.2021 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r., poz. 187).

² Szerzej na temat regulacji prostej spółki akcyjnej w k.s.h. — patrz np. Opalski, 2019, s. 5–15; Opalski, 2019, s. 4–16; Sójka, 2020, s. 5–11.

³ Szerzej patrz: Druk nr 3236, s. 5, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020)

⁴ Znajduje to potwierdzenie choćby w rozwiązaniach przyjętych w maju 2017 r. na gruncie nowego art. 3a dyrektywy 2007/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.07.2007 r. w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy notowanych na rynku regulowanym (Dz. Urz. UE L 184 z 14.07.2007, s. 17) zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z 17.05.2017 r. w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania (Dz. Urz. UE L 132 z 20.05.2017, s. 1).

⁵ Na problem związany z podejmowaniem trudu krytyki prawnych instytucji przez badaczy w polskim piśmiennictwie prawniczym oraz oceną celowości rozwiązań w aspekcie prawa firmowanego zwraca uwagę J. Mazurkiewicz (Mazurkiewicz, 2019).

⁶ Szerzej patrz: Druk nr 3236, s. 22, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

⁷ W ustawie z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1798) obowiązek prowadzenia rejestru akcjonariuszy przewidziano także dla spółki akcyjnej (art. 328¹ i nast. k.s.h.) oraz spółki komandytowo-akcyjnej (art. 126 § 1 pkt 2 w zw. z art. 328¹ i nast. k.s.h.). Co prawda obowiązek prowadzenia rejestru dla tych podmiotów istnieć będzie dopiero od 1.03.2021 r. (art. 23 ustawy z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz innych ustaw, Dz.U. z 2019 r., poz. 1798 ze zm.), niemniej jednak ustawodawca przewidział szereg powinności zmierzających do jego uruchomienia przed tym terminem. I tak np. w myśl art. 16 ust. 1–2 ustawy z 30.08.2019 r. o zmianie ustawy — Kodeks spółek handlowych oraz innych ustaw (Dz.U. z 2019 r., poz. 1798), spółka wzywa akcjonariuszy pięciokrotnie (w odstępie nie dłuższym niż miesiąc ani nie krótszym niż dwa tygodnie, przy czym pierwszego wezwania dokonuje do 30.06.2020 r.) do złożenia dokumentów akcji w spółce oraz udostępnia informację o wezwaniu na stronie internetowej spółki w miejscu wydzielonym na komunikację z akcjonariuszami przez okres nie krótszy niż trzy lata od dnia pierwszego wezwania. Wezwanie następuje w sposób właściwy dla zwoływania walnego zgromadzenia spółki. Zaś przed pierwszym wezwaniem akcjonariuszy, spółka niebędąca spółką publiczną jest obowiązana do zawarcia umowy o prowadzenie rejestru akcjonariuszy z podmiotem, który na podstawie ustawy z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2020 r., poz. 89 ze zm.) jest uprawniony do prowadzenia rachunków papierów wartościowych, wybranym przez walne zgromadzenie albo — w przypadku spółki, której walne zgromadzenie podjęło uchwałę o zarejestrowaniu jej akcji w depozycie papierów wartościowych w rozumieniu ww. ustawy o obrocie instrumentami finansowymi — umowy o rejestrację akcji w depozycie papierów wartościowych (art. 17 ustawy z 30.08.2019 r.).

⁸ Tak — patrz: Druk nr 3541, s. 13, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3541> (01.03.2020).

⁹ Wskazuje na: firmę, siedzibę i adres spółki; oznaczenie sądu rejestrowego i numer, pod którym spółka jest wpisana do rejestru przedsiębiorców; datę zarejestrowania spółki i emisji akcji; serię i numer, rodzaj danej akcji i uprawnienia szczególne z akcji; nazwisko i imię albo firmę (nazwę) akcjonariusza oraz adres jego zamieszkania albo siedziby albo inny adres do doręczeń, a także adres poczty elektronicznej, jeżeli akcjonariusz wyraził zgodę na komunikację w stosunkach ze spółką i podmiotem prowadzącym rejestr akcjonariuszy przy wykorzystaniu poczty elektronicznej; na żądanie osoby mającej interes prawny — wpis o przejęciu akcji lub praw zastawniczych na inną osobę albo o ustanowieniu na akcji ograniczonego prawa rzeczowego wraz z datą wpisu oraz wskazaniem nabywcy albo zastawnika lub użytkownika, adresu ich zamieszkania albo siedziby lub innych adresów do doręczeń, a także adresu poczty elektronicznej, jeżeli osoby te wyraziły zgodę na komunikację w stosunkach ze spółką i podmiotem prowadzącym rejestr akcjonariuszy przy wykorzystaniu poczty elektronicznej oraz liczby, rodzaju, serii i numerów nabytych albo obciążonych akcji; na żądanie zastawnika lub użytkownika — wpis, że przysługuje mu prawo wykonywania prawa głosu z obciążonej akcji; na żądanie akcjonariusza — wpis o wykreśleniu obciążenia jego akcji ograniczonym prawem rzeczowym; wzmiankę o tym, czy akcje zostały w całości pokryte; ograniczenia co do rozporządzania akcją; oraz postanowienia umowy spółki o związanych z akcją obowiązkach wobec spółki (art. 328³³ § 1 k.s.h.).

¹⁰ W przypadku rejestru akcjonariuszy dla spółki akcyjnej oraz spółki komandytowo-akcyjnej jego prowadzenie może zostać powierzone jedynie podmiotowi, który na podstawie ustawy z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2020 r., poz. 89 ze zm.) jest uprawniony do prowadzenia rachunków papierów wartościowych (art. 328¹ § 2 k.s.h.).

¹¹ Szerzej patrz: Druk nr 3236, s. 98, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

¹² Sytuacja taka może zaistnieć choćby, gdy z takim żądaniem zwróci się podmiot nieuprawniony, czy z przedłożonych dokumentów stanowiących podstawę wpisu wynikać będzie, iż osoba wskazana w jej treści jako sprzedająca nie widniała wcześniej w rejestrze akcjonariuszy. Złożoność i różnorodność tego zagadnienia wymaga jednak odrębnej analizy.

¹³ Sugerował to projektodawca w treści Uzasadnienia projektu ustawy zmieniającej — patrz: Druk nr 3236, s. 51, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

¹⁴ Szerzej patrz: Uzasadnienie do projektu ustawy zmieniającej. Druk nr 3236, s. 51, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

¹⁵ Szerzej patrz: Druk nr 3236, s. 51, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

¹⁶ Skutek ten dotyczy także ustanowienia na niej ograniczonego prawa rzeczowego.

¹⁷ Stosuje się wówczas przepis art. 300³⁸ § 1 k.s.h.

¹⁸ Szerzej na temat odmowy dokonania czynności notarialnej patrz np.: Nowocien, 2018; Szereda, 2018, s. 112–126; Oleszko, 2012, s. 297–378.

¹⁹ Tak — uzasadnienie do ustawy zmieniającej — Druk nr 3236, s. 45, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

²⁰ Szerzej patrz: Druk nr 3236, s. 2, <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3236> (01.03.2020).

Bibliografia/References

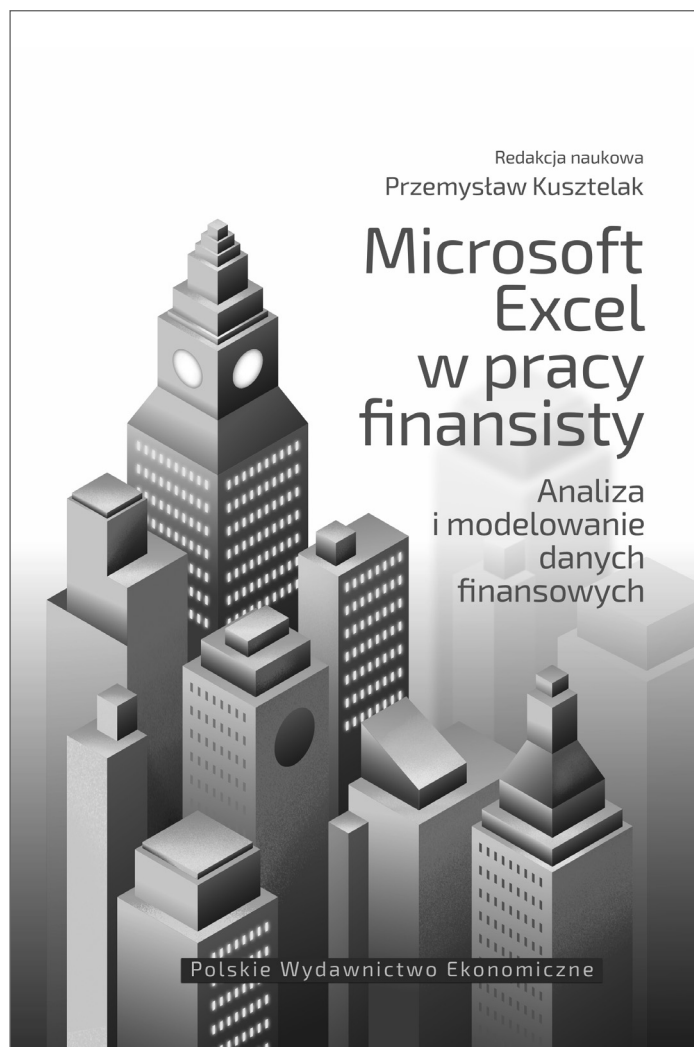
- Bilewska, K. (2020). W: Z. Jara (red). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Herbet, A. (2015). W: S. Sołtysiński (red.). *System prawa prywatnego. Prawo spółek kapitalowych*. Tom 17A. Warszawa: C.H. Beck.
- Jara, Z. (red.). (2020). *Kodeks spółek handlowych, Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kidyba, A. (2017). W: A. Kidyba (red.), *Kodeks spółek handlowych. Tom I. Komentarz do art. 1–150*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Kozieł, G. (2020). *Prosta spółka akcyjna. Komentarz do art. 300¹–300¹³⁴*. Warszawa: C.H. Beck.
- Kupryjańczyk, D. (2017). W: Z. Jara (red). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Mazgaj, M. (2020). W: Z. Jara (red). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Mazurkiewicz, J. (2019). Prawo firmowe „musi odejść”, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, (9). <https://doi.org/10.33226/0137-5490.2019.9.1>
- Nowocien, M. A. (2018). *Odmowa dokonania czynności notarialnej i jej zaskarżenie*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Oleszko, A. (2012). *Prawo o notariacie. Komentarz. Część II. Tom I (art. 79–91)*. Warszawa: LexisNexis.
- Opalski A. (2019). Prosta spółka akcyjna — nowy typ spółki handlowej (część I). *Przegląd Prawa Handlowego*, (11).
- Opalski, A. (2019). Prosta spółka akcyjna — nowy typ spółki handlowej (część II). *Przegląd Prawa Handlowego*, (12).
- Pabis, R. (2020). W: J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Rodzinkiewicz, M. (2018). *Kodeks spółek handlowych, Komentarz*, 87–88. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sójka, T. (2020). Obrót akcjami prostej spółki akcyjnej. *Przegląd Prawa Handlowego*, (1).
- Strzępka, J., Zielińska, E. (2015). W: J. Strzępka (red.). *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Suliński, G. (2020). W: J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Szereda, A. J. (2018). *Czynności notarialne. Komentarz do art. 79–112 Prawa o notariacie*. Warszawa: C.H. Beck.
- Wawer, M. (2020). W: J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Wrzecień, R. (2013). *Postępowanie notarialne w kodeksie spółek handlowych*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Dr Rafał Wrzecionek

Członek Rady Dyscypliny w Instytucie Nauk Prawnych Uniwersytetu Zielonogórskiego. Adiunkt w Katedrze Prawa Cywilnego, Postępowania Cywilnego i Komparatystyki Prawa Prywatnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego. Prowadzi wykłady i szkolenia dla aplikantów notarialnych.

Dr Rafał Wrzecionek

Member of the Discipline Council at the Institute of Legal Sciences of the University of Zielona Góra. Assistant professor at the Department of Civil Law, Civil Procedure and Comparative Private Law at the Faculty of Law and Administration of the University of Zielona Góra. He conducts lectures and trainings for trainee notaries.

PWE *poleca*

Przeglądasz oferty pracy i wszędzie wymagana jest bardzo dobra znajomość programu MS Excel, zwłaszcza w zakresie pracy z danymi finansów? A może w pracy wykorzystujesz Excela i wiele czasu zajmuje ci wykonywanie standardowych, codziennie powtarzanych czynności, a efekty twoich analiz nie są zadowalające? Chciałbyś się nauczyć sprawnie i efektywnie posługiwać Excelem, wykorzystując jego wszechstronne możliwości? Chciałbyś poznać i zrozumieć modele finansowe służące do wyceny różnego rodzaju inwestycji finansowych, a przede wszystkim nauczyć się w praktyce przeprowadzać tego typu analizy? A może potrafisz już to wszystko robić, ale szukasz inspiracji do tworzenia interaktywnych raportów finansowych i przedstawiania wyników w formie profesjonalnych kokpitów menedżerskich (dashboards)? Jeśli choć na jedno z pytań odpowiedź jest twierdząca, oznacza to, że ta książka została napisana właśnie dla Ciebie!

Książka, którą trzymasz w rękach, powstała na bazie szkoleń i stanowi zbiór praktycznych zastosowań Excela do modelowania finansowego. Całość prezentowana jest w formie warsztatowej, w myśl zasady „Learning by doing”. Nie znajdziesz tu

suchej teorii. Stawiamy na praktykę! Dlatego jednym z ważniejszych elementów tej książki są pliki Excela, w których znajdują się rozwiązania wszystkich opisanych w niej zagadnień. Rekomendowanym systemem pracy jest równoległe czytanie książki i wykonywanie ćwiczeń w Excelu. Pliki Excela znajdują się na stronie: <https://labmasters.pl/ksiazki/excel-finansowy/>

Do pełnego zrozumienia wszystkich omawianych w książce zagadnień i przykładów aplikacyjnych wymagana jest znajomość programu MS Excel na poziomie co najmniej średnio zaawansowanym. Książka została opracowana dla polskiej wersji programu ME Excel.

www.pwe.com.pl